

(z kapitoly Tajemství Landhausky /napsal Otomar Dvořák/)

Pojďme si povědět jednu pikantní historku, která by dnes patřila na první stránky bulvárního tisku. Šarmantní důstojník Windischgrätz se zamiloval do české opery, tedy přesněji řečeno do tehdy velmi populární zpěvačky Marie Zieglerové. Princezna Alžběta Marie však manžela s umělkyní nachytala ve vile v ložnici, přímo, jak se právnický říká, „in flagranti“, a v „pochopitelném rozčilení“ na zpěvačku Zieglerovou několikrát vystřelila z revolveru. Podle některých zpráv ani jednou netrefila, podle jiných ji postřelila (avšak bez fatálních následků). Tato událost se v Praze stala natolik populární, že o ní operetní letní aréna dokonce uvedla úspěšnou hru, která se dočkala sedmdesáti repríz. Vznešení manželé vilu krátce nato opustili (Windischgrätz byl nenadále převelen do Vídně, my dobře chápeme proč!), divadelní kus se však hrál dál.

Kritický okamžik nastal pro nádherný areál v roce 1905. Většina okolních zahrad byla tehdy postupně prodávána na stavbu honosných činžovních domů, neboť nově rostoucí čtvrť Královské Vinohrady se stávala takzvaně „dobrou adresou“. Vznikaly důvodné obavy, že by podobný osud mohl potkat také Grébovku, neboť ceny zdejších pozemků neustále stoupaly... a Gröheho potomci začali prohlašovat, že i oni svou nevýnosnou zahradu výhodně prodají. Naštěstí vinohradskou radnici tehdy vedli osvícení muži v čele se starostou Josefem Víškem – a ti učinili zásadní rozhodnutí: sehnali potřebný obnos a Grébovku zakoupili pro město. V květnu roku 1906 byla slavnostně otevřena veřejnosti a vlastenecky přejmenována na Havlíčkovy sady podle odvážného novináře K. H. Borovského.

Osud obou bývalých Landhausek a okolního parku prošel během 20. století mnoha dramatickými zvraty. V Gröheho vile postupně sídlily různé školy, ubytovny, umělecká sdružení, za války Hitlerjugend, za socialismu organizace Pionýr, teď bychom tam našli vzdělávací společnost amerických právníků... V Dolní Landhausce byly zřízeny nájemní byty.

Park v osmdesátých letech 20. století strašlivě zchátral, byl devastován a romantické zahradní stavby se rozpadaly. V umělých skalách Grotty se usídlily pochybné existence, pohanské chrámky se staly doupaty narkomanů. Ale i tentokrát měl park štěstí a mezi lety 2000 až 2010 byl nákladně rekonstruován do původní podoby. Stal se skutečnou perlou na pomezí Vinohrad a Vršovic, místem relaxace a romantických zážitků. Celopražskou událostí je místní slavné vinobraní. Vedle trojské vinice sv. Kláry patří obnovená vinice Grébovka k největším na území Prahy.

Málokdo z návštěvníků však tuší, jaká tajemství se tady skrývají. Už když projdeme dolní bránou u potoka Botiče, vidíme vpravo vysokou zeď terasy s výklenky, v nichž snad měly být původně umístěny sochy. Tajemným točitým schodištěm se dá vyjít na terasu nad Dolní Landhauskou. Povšimněme si zazděných vchodů; v útrokách terasy se totiž skrývá řada podzemních sálů, rozsáhlé temné prostory, labyrint, s nímž si zatím nikdo neví rady. Měly zde být vinné sklepy? Nevíme. Každopádně dutiny vznikly až za Gröheho při stavbě teras. Prý jsou propojeny se zbytky jezuitských sklepů pod Dolní Landhauskou.

Vystoupáme cestou podél vinice, ponoříme se do temného lesíku jedovatých tisů, mineme Grottu s Neptunovou kašnou a umělým skalním labyrintem (jestlipak víte, že se v ní natáčela strašidelná pohádka Juraje Herze „Panna a netvor“ nebo foglarovský televizní seriál „Záhada hlavolamu?“) a zamíříme k horní bráně, vedoucí do Rybalkovy ulice.

Tam, kde se dnes rozléhá výskání dětí na prolézačkách, skluzavkách a houpačkách na velkém hřišti, se kdysi nacházely rozsáhlé skleníky. V roce 1927 si je pronajala Akvaristická společnost Lelnín. Do skleníků umístila nádrže s pestrými tropickými rybkami, které se staly jádrem postupně vznikající malé zoologické zahrady známé pod jménem Vivarium. Byla to první zoologická zahrada v Praze, protože ta v Troji byla otevřena až o čtyři roky později, na sklonku roku 1931. Vivarium působilo jako hlavní magnet Grébovky a školy sem pořádaly výlety; kromě padesáti akvárií s rybami jste mohli vidět v teráriích ještěrky, hady a želvy, u

jezířka krokodýla a tři aligátory, ve velkých klecích papoušky a různé ptactvo, ve čtyřech voliérách několik druhů opic; nechyběly ani klece se statnou lvicí a medvědem... Fandové Bohemians by měli vědět, že právě sem se jejich dědové chodili dívat na živé maskoty, které má tento klub dodnes ve znaku. Fotbalisté Bohemky si totiž ze svého úspěšného turné do země protinožců přivezli jako dar od tamních přívrženců párek živých klokanů (něco takového by dnes ochránci zvířat nedovolili!), a vysloužili si tím přezdívku „Klokani“. Darovaná zvířata umístili do Vivaria v Grébovce. A tak tady dva „fotbaloví“ klokaní čile poskakovali v ohradě a bratrsky se dělili o potravu s jedním angorským králíkem!

Existence zoologické zahrady byla ukončena velmi dramaticky 14. února 1945, což je jeden z nejčernějších dnů pražské historie, kdy se naše hlavní město stalo terčem intenzivního amerického bombardování. Také Havlíčkovy sady byly zasaženy několika tříštivými a zápalnými pumami. Těžce poškozena byla Gröbeho vila a Horní Landhauska, kde výbuch zavalil vchody do sklepů a pobořil nedalekou vstupní bránu. Tlaková vlna rozbila klece a pokácela ohrady ve Vivariu. Někteří z jeho obyvatel byli zabití, jiní se však nečekaně dostali na svobodu a rozprchli se po parku. Mnozí pronikli do ulic – a velké zděšení vyvolával rozzuřený medvěd, pobíhající celý následující den po Vinohradech a Vršovicích. Byl na něj uspořádán lov a posléze se ho podařilo zastřelit. Zbytek odchycených a zachráněných zvířat byl převezen do trojské zoo.

Pozoruhodné tajemství Grébovky se skrývá v nenápadných přízemních budovách naproti někdejšímu Vivariu, tedy dnešnímu dětskému hřišti. Obecně jsou označovány jako Horní Landhauska, je to však pouze přestavěný zbytek hospodářských budov, které kdysi tvořily zázemí jezuitského sídla. Hlavní obytná budova byla zbořena – ta stála v místech Gröbeho vily. Vejdeme na dvorek objektu, který je v soukromém vlastnictví; někde tady prý kdysi stával vinný lis. Nás však zajímá tajemné podzemí. Dlouhé, strmé schodiště se noří do hlubin. Klenutý sklep dýchá vlhkým chladem; majitel vysvětluje, jak gigantická to byla práce, než odtud vytahali metrčky sutě a odpadu. Jenže to není všechno: v rohu se otvírá další schodiště, a pokračujeme ještě hlouběji. Ano, sklepy mají dvě podzemní patra. Ani tím sestup do podsvětí nekončí: ve spodním sklepě nahlížíme do studniční šachty. Je prý 15 metrů hluboká a stále se v ní drží voda. V horní části je vyzděná cihlami, ovšem dole jsou její stěny zpevněny mohutnými pískovcovými kvádry. Ty patrně pocházejí ještě z doby jezuitů.

Největší záhada Horní Landhausky není ovšem na první pohled zřetelná. Teprve kuzele světla ze silných baterek odhalí zhruba v polovině šachty otvor bočního vchodu. Ano, tajná chodba! Jakási štola odbočuje se studny a směřuje svažem dolů, přibližně kamsi do míst, kde stojí umělé skály Grotty. Pokračování chodby je však zavalené, možná jako důsledek válečného bombardování. K čemu chodba mohla sloužit? Šlo o další podivínský nápad pana Gröbeho? Byla to snad pojistná vodní stoka pro případ, že by studna začala být přeplněná? Nebo je tahle štola mnohem starší a byla už součástí původní Landhausky? Měla jezuitům sloužit jako úniková chodba pro případ ohrožení?

(z kapitoly Nezničitelná Porthemka /napsal Josef Pepson Snětivý/)

Poté, co Kilián Ignác Dientzenhofer v roce 1751 zemřel, prodala jeho rodina letohrádek Felicitě Nellové z Nellenberku. A o sedm let později se majitelem stává hrabě František Leopold Longueval-Buquoy. Ten zahradu pojal rokokově: přibýly skleníky včetně nezbytné oranžerie a fíkovny, putti s vázami na branách a balustrádách... Rokokové úpravy se dotkly i interiéru; a k původnímu letohrádku byla přistavěna dvě boční klasicistní křídla.

Díky Buquoyům došlo nejen k podstatnému rozšíření stavby a obohacení zahrady, ale letohrádek také dostal další občasné jméno – Bukvojka. Vládl tu čilý společenský život... Avšak pozdější příslušníci tohoto rodu už nevěnovali místu tolik pozornosti a péče. Johann

Nepomuk Buquoy si v roce 1801 dokonce ponechal jen hlavní prostor v patře a zbytek pronajal manželům Ticháckovým. Ti zde měli provozovat slušný hostinec pro „lepší“ lidi. Tak tomu zpočátku bylo, jenže pak začala úroveň podniku – a zákonitě i jeho hostů – rychle upadat. Za Josefa Kocha, nástupce Ticháckových, hostinec sloužil nejen jako nálevna, ale rovněž jako místo „nelegitimních“ milostných dostaveníček, a tak byl nakonec uzavřen. Portheimce se ulevilo, zato vltavští převozníci kleli, neboť přišli o tučný noční výdělek, spojený s cestami z pravého pražského břehu na „místo hříchu“ a zpět.

Už roku 1804 pak od Bukvojů Portheimku získává výrobce cikorky Ferdinand Delorme (a stavbě se pro změnu začne říkat Delormka). O Delormem a jeho rodině jsme už mluvili v první knize v souvislosti s Lochkovským zámekem, na což navážeme informací, že v Portheimce zřídil továrnu na cikorii. Jakožto důvod jejího rychlého úpadku (1811) někteří udávají rakouský státní bankrot, jiní nedostatečnou poptávku. Buď jak buď, vše vyústilo ve špatný stav objektu a jeho pozdější dražbu.

Po ní se tohoto majetku ujímají podnikaví židovští bratři Moses a Leopold Porges von Portheimové. Ti se prosadili zejména coby majitelé kartounek (ačkoli jim vděčíme například i za porcelánku v Chodově u Karlových Varů). A právě jednu takovou kartounku si nechali postavit na polovině zahrady. Letohrádek po nich získal své dnešní jméno. Zajímavé je, že šlechtický přídomek „von Portheim“ (v překladu to doslova znamená „z portugalského domova“ a vztahuje se to k rodové legendě, že jejich předci přišli do Čech z Portugalska) jim Ferdinand V. udělil právě po své návštěvě zdejší kartounky v roce 1841, kdy prý byl panovník její úrovní a provozem doslova nadšen. Mezi novým jménem rodiny i letohrádku (teď už bývalého) je tedy obousměrný vztah.

Množily se ovšem neblahé události: rozbíjení strojů v kartounce roku 1844, když dělníky rozrušilo zavádění nových technologií, se sice na Portheimce samotné zásadně neprojevalo, to samé však nemůžeme říct o velkém požáru v roce 1872. A ránu doslova fatální utrpěla v roce 1884, kdy byla v souvislosti se stavbou kostela svatého Václava zahrada dále parcelována – a jižní křídlo dokonce zbořeno (v jeho místech se dnes nachází volné prostranství před hlavním vchodem do kostela).

Abych to trochu odlehčil: rodina Porgesů z Portheimu, která se tu objevovala již zjara, nejen podporovala české umění (zmiňoval jsem Antonína Dvořáka) a opuštěné děti, ale svým vlastním potomkům obstarala náležitě vlasteneckého vychovatele. Byl jím už navždy kontroverzní obrozenec Karel Sabina. K jeho zdejšímu působení se váže pikantní příhoda: padla mu tu do oka o sedm let mladší komorná Josefína (či Josefa) Schönauerová. Náklonnost byla zřejmě oboustranná; a to, že je Josefína Němka od Žatce, a Karel zase český vlastenec, nebylo na překážku. A tak si Sabina jednoho dne vypůjčil od paní Porgesové kočár, a to prý pod záminkou, že jej potřebuje kvůli matčinu pohřbu (nejsem si jist, zda to není jen další z řady pomluv na Sabinovu adresu; nechce se mi věřit, že by byl takhle cynický). Hodná paní Porgesová ochotně souhlasila – jenže ji ani nenapadlo, že skutečným důvodem je přeprava obou milenců do Sabinova najatého bytu. A to za účelem sice přirozeným, ale úplně jiným, než jaký jí Sabina předestřel (ať už uvedl cokoli). Karlovi se ovšem s Josefínou zalíbilo natolik, že ztratil opatrnost a ohled na čas, a kočár oproti původnímu slibu vrátil až pozdě v noci. Měl navíc smůlu, že paní Porgesová chtěla toho večera jet do divadla, kam se bez kočáru pochopitelně nedostala, a kočár „překvapivě“ prozradil vše, co věděl (a možná si ještě leccos přidal). Celé to nemohlo skončit jinak než vyhazovem obou nezdárných služebníků, Sabiný i Schönauerové. Nedočetl jsem se, ve kterém roce k této hezké příhodě došlo, ale podle narození prvního Sabinova dítěte, dcery Eufrosiny (1844), bych usuzoval na rok 1843.

Dodávám, že Sabina, sám nemanželské dítě, s Josefínou žil i nadále (a měl s ní zmiňovanou dceru Eufrosinu a o dvě léta později syna Aloise), což svědčí nejen o jeho smyslu pro povinnost (neútočme už na tohoto nešťastníka!), ale, řekl bych, rovněž o pěkně strávené první

noci, k čemuž byl nápomocen kočár paní Porgesové. Na druhou stranu si však Josefinu nevzal, a tak syn Alois, narozený v roce 1846, užíval matčino příjmení.

Zpět k méně rozverným událostem: nejenže Portheimka přišla o jižní křídlo, začala „moderním“ smíchovským měšťanům připadat „zastaralá“ a „ostudná“ – zkrátka „překážela“. Portheimové dokonce museli platit magistrátu za to, že je tu jejich sídlo trpěno, tisíc zlatých ročně (za odbourání jižního křídla a postoupení části pozemku v souvislosti se stavbou kostela svatého Václava však dostali rovných sto tisíc). Další zmenšení postihlo zahradu hned po válce, v roce 1919, kdy její část musela ustoupit výstavbě malých bytů. A celý kdysi zámožný a mocný rod Porgesů z Portheimu upadl málem až do exekuce. Vše došlo tak daleko, že Porgesové žádali o povolení zbourat také severní křídlo, neboť prý nemají dost prostředků na udržování celé stavby! Nakonec dostala Portheimka nuceného správce a v roce 1937 se konala druhá dražba.

Posledním soukromým majitelem se stal pracovník Obchodní a živnostenské komory Zdeněk Matouš. Zahradu od něj chtěla získat smíchovská odbočka Hitlerjugend. Matouš, statečný odbojář, však odmítl. „Přišli“ mu tedy schvalování atentátu na Heydricha, a byl popraven (jeho jméno dnes nese ulice Matoušova, dříve Fibichova, ohraničující park u Portheimky od severu). Pánové z Portheimu sice neskončili takto krutě, ale ani s nimi se osud zrovna nemazal. Nic nepomohlo, že rodina byla už dávno křesťanská a čítala i jakéhosi pruského oficíra, protektorátní moc se k nim chovala jako k Židům. A Benešův režim je pro změnu – navzdory všemu, co pro české hospodářství a umění udělali – považoval za Němce. Životem vyvázli, ale majetek včetně Portheimky jim zkonfiskoval.

(z kapitoly *Byly Dolní Chabry stejně významné jako Pražský hrad a Vyšehrad?* /napsal Otomar Dvořák/)

Historici se už dlouho domnívají, že chaberský kostelík býval v raném středověku místem velké důležitosti. Svědčí o tom unikátní románské fresky, srovnatelné s podobnými v bazilice sv. Jiří na Pražském hradě, které byly náhodně objeveny pod vrstvou omítek v apsidě kostela už v roce 1905. Ovšem teprve to, co bylo odhaleno při rekonstrukci zchátralého kostela v sedmdesátých letech 20. století, vzalo všem znalcům doslova dech! Pod podlahou dnešního, románského a barokně upraveného kostela našli archeologové základy starší románské stavby. Zachovalé patky sloupů patrně nesly „panskou tribunu“, na kterou se muselo vcházet ve výšce prvního patra odněkud zvenčí. Odkud? Patrně po dřevěném můstku z přilehlé tvrze. Ano, už se nám tady rýsuje další utajená tvrz. Ale to není zdaleka vše!

Pod těmito základy byly totiž zbytky ještě mnohem staršího kostela ve tvaru neobvykle velké rotundy, pocházející zhruba z konce 11. století. Průměr lodi 12,8 metru řadí tuto stavbu na pomyslné druhé místo hned za tehdejší svatovítskou baziliku na Pražském hradě! Na její podlaze se dochovaly zbytky původních keramických terakotových dlaždic s pozoruhodnou výzdobou: reliéfy zachycují Daniela v jámě lvové, krutého krále Nerona, symbolická zvířata, jako jsou sfinga, gryf a lev, strom života s pávy a různé rostlinné ornamenty. Některé z těchto motivů nemají na území Čech obdobu.

Ani tím však překvapení nekončila. Archeologové provedli několik zkušebních sond zase o něco hlouběji – a dva metry pod povrchem narazili na základy ještě staršího kostela s obdélným půdorysem. Ten měl pouze kamennou podezdívku; jamky po podpurných kůlech naznačovaly, že šlo o stavbu dřevěnou, postavenou snad už na konci 10. století. Vrstva uhlíků pak prozradila, že tento první kostelík patrně zanikl vinou požáru. Dávná stavba skrývala ještě jedno překvapení: honosnou, vyzděnou hrobku, určenou patrně pro velmi významnou osobnost. V hrobce se bohužel nenašly žádné předměty, které by napomohly jejímu přesnějšímu datování. Možná byla už kdysi dávno vyloupena.

Nenápadný kostelík v Dolních Chabrech se stal doslova senzací a zabývaly se jím přední archeologické časopisy i sympozia. O jeho výzdobě nás poučí tabule naučné stezky u silnice pod pahorkem. Nejvíc mě ovšem zaujaly úvahy o existenci opevněného sídla, které patrně na tomto místě stávalo a snad mělo úzké vazby ke slovanskému hradišti Bohnice – Zámka. Mohlo být jakýmsi jeho předsunutým strážním stanovištěm, hlídajícím křižovatku dálkových cest a sestup Dražanskou roklí k Vltavě.

Ona rozměrná hrobka v prvním románském kostelíku asi patřila velmoži či správci, sídlícímu právě na bohnickém hradišti. Časově se obě stavby překrývají. Nicméně v době kolem roce 1000, kam je možno nejstarší chaberský kostelík datovat, bohnické hradiště už ztrácelo svůj strategický význam jako přemyslovská hraniční pevnost. Hranice knížectví se totiž posunuly mnohem dál od Prahy. A bývalá strážní sídla se měnila v soukromé tvrze a dvorce.

První písemný doklad o Chabrech pochází až z roku 1092. Tehdy moravský markrabě Konrád Brněnský věnoval Ostrovskému klášteru (na vltavském ostrově u dnešní Davle) „ves Chrabercych“, jak je doslovně uvedeno v oné listině, tedy „vesnici statečných“. Pozoruhodné!

Nesmírně cenný je záznam z roku 1410 v urbáři Strahovského kláštera, jenž se stal dalším majitelem Chaber; tam se nejen vyjmenovávají všichni osadníci a jejich grunty, ale je tam také uveden pro nás velmi vzrušující údaj, že ve vsi je dvůr se dvěma poplužími. Tento dvůr je počátkem 16. století uváděn už jako pustý (zmínka z roku 1515), časem zcela mizí – a žádné prameny se o něm poté již nezmiňují. Jeho majitelé na něm zřejmě neměli zájem, jelikož sídlili v blízkých Čimicích, Kbelích nebo v Libni. Dvůr byl patrně vypálen a poničen během různých válečných konfliktů a k němu příslušející pozemky byly asi rozděleny mezi ostatní usedlíky obou osad (právě v té době vznikají na náhorní planině Horní Chabry).

Kde bychom onen opevněný dvorec, jenž byl dědicem dávného přemyslovského hrádku, měli hledat? Rozhodně v co nejtěsnější blízkosti kostela! Starší hypotézy ho kladly do míst dnešní domkářské zástavby západně od kostela. Jenže v roce 1977, při stavebních úpravách Knorova statku (čp. 15), odhalil archeologický průzkum na jeho nádvoří pod navážkami základy rozsáhlých kamenných staveb, datovaných do přelomu 12. a 13. století. Je pravděpodobné, že jde o tento „ztracený“ dvorec.

Knorův statek byl patrně postaven na starších středověkých základech kolem roku 1783. Dodnes si uchoval půvabné barokní rysy. Štítovými průčelími hledí do návsi obytný dům a hospodářské stavení se sýpkou; mezi sebou jsou propojeny obvodovou zdí se vstupní brankou a zaklenutým vjezdem. Ani se nedivím, že usedlost je uváděna jako jedna z nejhodnotnějších ukávek barokní vesnické architektury středních Čech. Spolu s kostelem na přilehlém návrší tvoří Knorův statek pozoruhodný celek. A také ohnisko mocné síly...

(z kapitoly Litožnice, které našťestí nezmizely celé /napsal Josef Pepson Snětivý/)

Že jste nikdy neslyšeli o vsi jménem Litožnice? Není divu, je dávno zaniklá. Nacházela se severně od dnešních Litožnických rybníků (ano, bývají psány s dlouhým „í“), tedy mezi čtvrtěmi Dubeč, Běchovice a Koloděje. Nechyběl tu kostel svatého Gotharda, stejně jako tvrz. Ves vznikla snad někdy v první polovině 12. století, ale písemně ji vidíme doloženou až k roku 1381 (podle jiných pramenů jde o rok 1351). S letopočtem 1412 je ves zmiňována jako majetek staroměstských měšťanů, což ostatně platilo i v předchozím věku. K roku 1417 máme bezpečně doloženou i tvrz, která byla pravděpodobně postavena ve 14. století. O tři roky později tu tábořilo Zikmundovo vojsko.

Sídlo i jeho bezprostřední okolí, tedy ves Litožnice, však záhy postihl úpadek. Zřejmě to bylo dáno tím, že se toto zboží, postupem času rozdělené, stalo ke konci 15. století předmětem soudních sporů. A to mezi vdovou po Štěpánovi z Novosedel a Litožnic Ludmilou a Štěpánem Dubeckým i dalšími osobami, které si Litožnice nárokovaly. Nakonec byl zdejší

statek připojen k Dubči (jinde se píše, že k Průhonicím). Dubečské panství pak bylo roku 1542 rozděleno. Na scénu tak přichází nám dobře známý rod Zapských ze Zap, který v osobě Oldřicha ze Zapského ze Zap získal „Dubeček, pustou ves Litožnice s tvrzí, Měcholupy a Netluky“. Tvrz, dvůr i celá ves zůstaly, v duchu tohoto dobového zápisu, už navždy opuštěné (tvrz je tak výslovně označována roku 1506) – a začaly mizet z povrchu zemského. Poslední zprávu o zdejší vsi, respektive o tom, co z ní zbylo, nacházíme ještě v roce 1713, kdy se udává, že v Litožnicích stojí „pustý kostel“. Ves samotná už zmiňována není, zřejmě do té doby zanikla beze stopy (naposled o ní jako o pusté čtete k roku 1542).

Odborníci odhadují, že tvrz tvořila jediná budova o rozměrech přibližně 6 x 8 metrů. Kvůli blízkosti Říčanského potoka byla zvenčí zahrnuta zeminou a kameny, a to až do úrovně prvního patra. Z přízemí s trámovým patrem tak vlastně vznikl sklep – a tvrz stojící v rovině budila dojem, že je umístěna na kopečku. Chráněna byla vnějším valem a příkopem, přičemž se nabízí, že ten byl napájen vodou přímo z potoka. Pater bylo pravděpodobně víc, ale bližší podoba není známa.

Na místo se spolu s mladším synem Matyášem Bernardem vydáváme pěšky z Běchovic, a to po červené turistické značce, ulicemi Ke Kolodějům a K Jalovce. Za stejnojmenným přístřeškem (u rybníčka) a mezi zelenobílou hospodářskou stavbou a starším dvojdomkem ještě naposled uvidíme (na dopravní značce) červené turistické značení. Jdeme po cestě z panelů, kterou však záhy opouštíme. Zahneme doprava na vyježděnou cestu napříč polem – to je nutné proto, abychom se dostali k Říčanskému potoku, jinak by nám vládla východněji tekoucí Rokytka (vodoteče mě na chvíli zmátly, než jsem si uvědomil, že se tu na poměrně malé ploše stékají hned tři, kromě těch dvou ještě Běchovický potok; tento trojitý souboj nakonec vyhrává Rokytka, která pak teče dál na západ).

Míjíme první hustě porostlý pahorek, ale to jsme ještě daleko od cíle naší čvachtavé výpravy. Za posedem a torzem velkého kmene nás čeká částečně oplocená louka, na jejímž konci vidíme severní hráz Litožnických rybníků. Už notně zabláceni vylezeme na hráz – a k našemu překvapení spatříme téměř vypuštěný rybník. Uprostřed trůní ostrůvek se stromem a celá scenerie působí tak „ne-pražsky“, že ji hned fotím, abych si uchoval nevšední vzpomínku.

Oč méně vody zůstalo v rybníku, o to více jí vytéká do Říčanského potoka. Na snímcích, které jsem si doma prohlédl, přes něj vedla lávka. V realitě čelíme proudu, který si přisvojil hluboké koleje v cestě, rozlévá se všude kolem – a u hučícího přepadu našťastí najdeme několik dřev klád, naplavených bez ladu a skladu. Opatrně se díky nim dostáváme na druhý břeh potoka. Pak už jen pár kroků na sever, tedy ve směru toku, a jsme na místě!

Jenže to se snáz řekne, než udělá. Bezprostředně u potoka je napohled neprostupná džungle. A dál od něj, tedy tam, kde se rozkládala ves s kostelem, zase podmáčená louka, jíž vládne rákosí vyšší než dospělý objevitel. Všudypřítomná voda a bahno není to nejhorší, zdejší fauna má v záloze mnohem záluďnější překvapení: v jednom okamžiku jsem tvář zavadil o květenství rákosu, v tu chvíli nabral dech... a dlouhé sekundy měl pocit, že se udusím. Květenství vodomilných rostlin zásadně nevdechujte! Výraz mé tváře by nedokázal vytesat ani mistr nad mistry, synkův jmenovec Braun.

Když se trochu vzpamatují a urazíme přes pole další desítky metrů, je nám jasné, že přece jen budeme muset proniknout do „pralesa“ přímo u potoka. Bojujeme tedy s větvemi a kmeny, které trčí ve všech možných i nemožných úhlech a obrůstají je prapodivné houby, jsme stále špinavější a unavenější, navíc se začíná stmívat... Ale odměna se záhy dostavuje: jako předkrm vidíme tři hromádky kamenů, které snad pamatují ještě ves Litožnice. Hlavní chod následuje vzápětí – a je jaksepatří sladký!

Spatřujeme hmatatelný pozůstatek tvrze, která kdysi dominovala levému břehu Říčanského potoka: zarostlý pahorek se zbytky zdi severovýchodního nároží (mívala úctyhodnou šířku 1,3 metru!). Příkop se již ztratil v terénu, a tak si můžeme tvrziště jen představovat, stejně jako celou ves, která byla patrně oválného půdorysu o rozměru přibližně 300 x 200 metrů. Kdysi

znatelné pahrbky po jednotlivých domech tu už nenajdeme, stejně jako místo kostela svatého Gotharda, který stával blíže severní hrázi rybníků (ale mnohem dál od potoka než tvrz). To vše pohltilo zmiňované rákosí, zákeřné stejně jako loupežníci – „zákeřníci“, kteří tu v okolí pradávne Trstenické stezky číhávali na bohaté i chudé cestující. O to víc se raduji nad naším objevem. Mám pocit, že takhle utajenou a nedostupnou památku jsem v Praze dosud neviděl – a možná nejen v Praze.